

ga mati ne mara, ki ga sovraži, bo utrpel večjo škodo s tem, da se bo rodil, kot pa, če ga ne bi bilo. Načrtovanje družine je stvar vsakega posameznika, njegova najbolj osebna zadeva. Zato tudi materialno motiviranje za več otrok v obliki dodatkov, nagrad, dopustov ali kakršnihkoli drugačnih materialnih ugodnosti ni rešitev. Lahko je pomoč tam, kjer bi ob boljši življenjski ravni imeli več otrok. Po drugi strani pa lahko podžiga materialno pogoltnost na račun otrok. Komur gre za zdravo družbo, bo poskušal ustvariti takšno družbeno klimo, v kateri se bodo otroci rojevali iz ljubezni. Predvsem ljubezni potrebuje otrok. Tisti, ki se ni rodil iz ljubezni in ki ne živi v ljubezni, tega tudi blaginja ne bo rešila.

Narod je mnogo več kot skupek števil

Marija
Cigale

Precej sem premišljevala o tem, ali je to, da v Sloveniji prvič dobivamo prebivalstveno politiko v razmerah hude družbene krize, prednost ali slabost. Razprava o tem, kako povečati rodnost, se v času, ko je naš povprečni osebni dohodek med 400 in 500 markami, utegne zdeti komu cinična. Morda pa bo prav zato delovala na koga razsvetljevalno, saj to dejstvo daje misliti, da so vlaganja v ljudi pomembnejša od vlaganj v tehnologijo; še tako moderna tehnologija ne pomeni nič, če ni ljudi, ki bi z njo delali. Kakor koli, tudi tuje izkušnje kažejo, da je prebivalstvena politika, kadar postane »politika«, lahko nevarna stvar. Zelo hitro napelje sestavljalce programov na misel, da bi bilo treba z vsemi sredstvi prisiljevati ljudi, da bi imeli natanko toliko otrok, kolikor pač »družba« ali »država« oceni, da je prav. V Sloveniji je to več otrok in seveda so se pojavili najrazličnejši problemi »preživetja naroda«; če jih očistimo retoričnih okraskov, ne pomenijo ti programi nič drugega kot težnjo, da bi ljudi spremenili v izvajalce določene naloge; z manj ali več represije.

Dobro je, da se je naša uradna politika (za zdaj) uspela vsaj izogniti skušnjavi, da bi represijo vpeljala na najbolj občutljivi točki, v zvezi z zakonsko ureditvijo splava. To je eno izmed bistvenih vprašanj demokracije. Vsak seveda mora podpirati vse oblike pomoči in vsa prizadevanja za zmanjševanje števila splavov, zame pa je tudi povsem nedvoumno, da je pravica do splava elementarna pravica ženske, pa tudi osnovna postavka demokracije. Meni namreč demokracija ne pomeni nič, če mi je dopuščeno demokratično odločati o splošnih političnih zadevah, ni mi pa dopuščeno odločati o sebi, razpolagati s svojim telesom in svojim življenjem!

Če lahko glede tega pohvalim sestavljalce našega programa populacijske politike, pa z manj odobravanja sprejemam nekatere druge njihove predloge. Pri sestavljanju programov se je pa lahko ujeti v nekatere klišeje! Populacijska politika skoraj ne more mimo tega, da si v središče ne bi postavila idealne slike: dobra, »zdrava« družina, ki pa ima v sedanjih razmerah velike stroške, zato ji bomo pomagali – z otroškimi dodatki, z daljšim porodniškim dopustom, s tem, ko bomo materi omogočili, da ji ne

bo treba biti zaposlena, itd. – da bo lahko imela tretjega otroka, ki je za družbo tolikanj zaželen, saj bi pomenil povečanje števila prebivalstva! Pri tem pa pozablja, da se dobršen del naših otrok rodi in odrasča v drugačnih razmerah, in če že govorimo o kakovosti življenja, bi morali to kakovost zagotavljati tudi njim. V popisu prebivalstva iz leta 1981 je podatek, da je med našimi družinami več kot 20% enoroditeljskih; danes je najbrž ta delež še večji. V vsem razvitem svetu je tako. Naj nam bo to všeč ali ne, zdi se, da gre trenutno razvoj v tej smeri, ko čedalje več družin del svojega življenja preživi v statusu »nepopolne« družine. Vse večje število otrok se rodi v »nepožežganih« skupnostih, vse več je razvez, pa tudi primerov, ko se ljudje poročajo drugič, tretjič . . . Seveda si lahko mislimo, da to ni prav; če pa kot »družba« pridigamo o pomoči družinam, je treba največ pomoči dati tistim, ki jo bolj potrebujejo. Sem za večje otroške dodatke, nisem pa za to, da jih spreminjamo v »pohvalo« za dobre družine, ob tem, ko bi tiste manj dobre puščali v revščini.

V tej luči gledam tudi na predloge v zvezi z zaposlenostjo žensk. Kakor koli se človek mora strinjati s predlogi, naj bi zaposlene matere imele možnost krajšega delovnega časa, naj bi ženske imele tudi možnost ostati pri otrocih – mimogrede, zakaj bi vse te ugodnosti vezali samo na žensko, otroci imajo tudi očete – pa se mi zdi, da je vzorec, na katerem bo treba še lep čas graditi, zaposlena ženska. Pravzaprav, bolj natančno bi bilo reči ekonomsko neodvisna ženska. Pri nas se beseda »delo« ali »zaposlitev« še zmeraj veže izključno na osemurno redno zaposlitev zunaj doma, zaposlitev, ki traja nepretrgoma petintrideset let. Tu bi lahko zelo hitro začeli spreminjati stvari. Prvič, v svetu razvoj ne gre samo v smislu vse modernejše tehnologije – zdi se mi, da imamo mi ob tem izrazu v mislih še zmeraj predvsem bolj moderne proizvodne hale in bolj moderne stroje – ampak tudi v smislu disperzije delovnih mest: vse več je poslov, ki jih lahko opravljaš doma ali v manjših enotah blizu doma, v manjših skupinah itd. Drugič, zakaj ne bi delovne dobe naredili bolj fleksibilne, tako da bi človek lahko določen čas delal poln delavnik, določen čas pa npr. minimalni delavnik z minimalnimi pravicami itd. Zlasti za ženske, ki jim pač biologija določa različnost življenjskih obdobj, bi bila takšna prilagodljivost sistema zelo dobrodošla. Nikakor pa takšna razmišljanja ne bi smela pomeniti zmanjšanja vlaganj v vrtce in druge ustanove za pomoč družini, nasprotno, ta del družbene infrastrukture je pri nas še nedopustno majhen.

Strinjam se z mislijo, da je poleg finančnih vlaganj zelo pomembna tudi motivacija ljudi. Družbeno ozračje, smo rekli včasih. To pa otrokom nasploh ni preveč naklonjeno. Ne gre le za to, da bi ljudi morali motivirati, da bi imeli več otrok, gre predvsem za to, da bi bila družba v celoti do otrok prijaznejša. To se deloma da doseči s programi javnega razsvetljevanja, deloma je pa treba tudi kar predpisati. Vzemimo, npr. naše soseske: že načrtovalci so do otrok neprijazni, saj so jim marsikje namenili kar isti prostor kot avtomobilom; kdo je močnejši, se ve. Poleg tega pa smo stanovalci taki, da imamo sicer radi vsak svojega otroka, otroci nasploh pa nas motijo – ker uničujejo zelenice, ker so hrupni, ker se hočejo igrati tam, kjer se nam ne zdi primerno . . . Ne vem, kaj vse bi bilo treba storiti, gotovo pa imajo javni mediji pomembno vlogo in tudi moč razsvetljevati ljudi v tem smislu, da je vsak otrok »naš«.

In če smo že pri »naših« otrocih, še beseda o priseljencih. Gotovo je politika priseljavanja del prebivalstvene politike, ni pa v prebivalstveni

politiki zajeta celotna politika priseljevanja. Pred časom, ko so našo republiko obtoževali glede diskriminacije priseljencev, smo rekli, da je bila ena izmed naših napak v tem, da nikoli nismo imeli izdelane politike glede tega, in mislim, da je to naloga, ki jo moramo še opraviti. Slovenija je območje priseljevanja in odnosa do priseljencev ne moremo odpraviti s stališčem, da je priseljevanje in odseljevanje treba omejiti. Priseljenci so tu in najslabše bi bilo, če bi podlegli razpoloženju, ki pa je, žal, vse močnejše, namreč, da je treba biti do njih nezaupljiv, ker so predvsem eksponenti neke politike, ki je do nas sovražna. Če hočemo postati evropska država, moramo pač tudi glede tega sprejeti minimalne evropske norme, to pa je priseljencem omogočiti, da ohranijo svojo kulturno in nacionalno identiteto. Ali, rečeno drugače: če poudarjamo strpnost do drugače mislečih, nas prav tako ne bi smeli motiti drugače govoreči, niti tisti, ki so celo na zunaj drugačni.

V nasprotju z mnogimi, ki mislijo, da je problem številčnost naroda in da je vse treba podrediti temu, sem prepričana, da to ni najpomembnejše. Navsezadnje, kaj pa nam bo številčen narod, če bo to narod znerviranih, zafrustriranih revežev? Tistim, ki zvonijo alarm in menijo, da se je pred izumiranjem treba reševati z vsemi, tudi s prisilnimi sredstvi, bi rekla, da je narod vendarle mnogo preveč zapletena stvar, da bi jo lahko merili zgolj s številkami. Usoda slovenskega naroda ni stvar števila. Mnogo bolj kot številke jo bodo določali širina duha, strpnost, pripravljenost na sožitje in sodelovanje, ki jih bomo – ali pa jih ne bomo – znali uveljaviti.

Prof. dr. Janez
Malačič

Ali Slovenci izumiramo?

V zadnjem času lahko zasledimo v javnem življenju Slovenije vse več diskusij in zaskrbljenosti o vprašanju: Ali Slovenci izumiramo? Takšno stanje je nedvomno posledica sprememb v tem, kako se obnavlja prebivalstvo v razvitem delu sveta, in mnogo večje odprtosti medijskega prostora v Sloveniji. Tako rekoč v celotnem razvitem svetu, v Evropi, z izjemo Albanije, Severni Ameriki, Avstraliji, na Japonskem in v peščici razvitih držav drugod, se je rodnost znižala pod raven, ki še zagotavlja enostavno reprodukcijo. Posamezne generacije rojevajo manj otrok, kot bi jih bilo potrebno za lastno nadomestitev. Rodnost je ponekod tako hitro in intenzivno upadla, da je nastala negativna naravna rast prebivalstva. Število rojstev je v ZR Nemčiji, na Madžarskem in še v nekaterih državah manjše kot število umrlih v enem letu. V večini razvitih držav se takšna odkrita depopulacija še ni zgodila zaradi pozitivnega vpliva starostne strukture. V rodni starosti so bile v sedemdesetih in deloma še v osemdesetih letih obsežne generacije, rojene v povojnem kompenzacijskem obdobju. V začetku devetdesetih let se bo ta pozitiven učinek starostne strukture v celoti izčrpal, nato se bo postopoma spremenil v negativnega. Odkrita depopulacija se bo razširila še na druge države. To se bo zanesljivo zgodilo, ker so možnosti večjega porasta rodnoti zelo majhne.